

Лазаренко С. В.

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Назаренко О. М.

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ТИПОЛОГІЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ФЕНОМЕНІВ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

У статті проаналізовані різні погляди на поняття «прецедентність», виокремлені широкі (враховує лінгвістичний і когнітивний аспекти прецедентності) та вузький (грунтується лише на лінгвістичному аспекті) підходи щодо трактування його природи, схарактеризоване власне розуміння прецедентності, з огляду на яке запропонована власна дефініція поняття «прецедентний феномен», а саме: прецедентні феномени визначено як інтертекстуальні елементи, що мають надособистісний / масовий характер, неодноразово відтворюються в мовленні, викликають різноманітні асоціації між текстом-донором (прототекстом) і текстом-реципієнтом, надаючи останньому нових / додаткових смислів. Відзначено, що в сучасному українському публіцистичному тексті прецедентні феномени відіграють важливу роль, адже є одним із засобів реалізації маніпулятивної функції окреслених текстів. Крім того, з'ясовано, що від особливостей сприйняття читачів прецедентних феноменів залежить рівень ефективності комунікативного наміру адресанта. Відповідно до цього наголошено, що найбільш повне та адекватне вивчення прецедентних феноменів можливе лише за умов міждисциплінарного підходу та зміщення акцентів у ланцюгу «адресант – текст – адресат» на останній компонент. З огляду на особливості сприйняття прецедентних феноменів, що активно функціонують у сучасному українському публіцистичному тексті, представниками різних соціокультурних груп були встановлені найбільш релевантні для тексту цього стилю критерії типології прецедентних феноменів, до яких відносимо: обсяг, ідентичність форми, експліцитність / маркованість, відомість, перцептивність, рівень активізації когнітивної діяльності. Відповідно до цих критеріїв були визначені такі типи прецедентних феноменів: 1) обсяг: прецедентні імена та назви, цитати (зокрема й апікації), текстові алюзії, центонний текст, переказ і варіації на тему претексту; 2) ідентичність форми: прецедентні феномени, що формально тотожні прототексту; прецедентні феномени, що зазнали семантико-синтаксичної трансформації; 3) експліцитність: марковані / атрибутивні; немарковані / без атрибуції; 4) відомість: загальновідомі; національно марковані; спеціалізовані; 5) перцептивність: прецедентні феномени, які реципієнт ідентифікує та дешифрує без перешкод; прецедентні феномени, які реципієнт не може ідентифікувати або дешифрувати; 6) рівень активізації когнітивної діяльності: прецедентні феномени з мінімальною активізацією когнітивної діяльності; прецедентні феномени з помірною активізацією когнітивної діяльності; прецедентні феномени з максимальною активізацією когнітивної діяльності.

Ключові слова: публіцистичний текст, прецедентність, прецедентний феномен, прецедентний тезаурус, соціокультурний аспект.

Постановка проблеми. Поняття «прецедентність» тривалий час перебуває в центрі уваги науковців (Д. Гудков, Ю. Караулов, І. Захарено, В. Красних, Ю. Прохоров, Ю. Сорокін, О. Супрун, Г. Слишкін), проте й досі немає його чіткого визначення, що, на думку Д. Гудкова, зумовлене складністю й діалектичністю цього поняття [1, с. 102].

Відсутня єдність й у розумінні природи прецедентності. Так, Д. Гудков та В. Красних характе-

ризують прецедентність як явище, що пов'язане винятково з когнітивним рівнем мовної особистості [1; 3]. Натомість О. Супрун та Ю. Прохоров до когнітивного рівня додають ще й рівень вербальний / лінгвістичний, кваліфікуючи прецедентні феномени («текстові ремінісценції» – термін О. Супруна, «прецедентні текстові ремінісценції» – термін Ю. Прохорова) як мовні одиниці, але відзначаючи, що від останніх вони

відрізняються особливостями своєї відтворюваності [6; 7; 10, с. 28].

Аналіз наявних у мовознавстві дефініцій дозволяє виокремити широке й вузьке тлумачення поняття «прецедентний феномен»: вузьке тлумачення ґрунтується винятково на когнітивному підході до прецедентності та кваліфікує прецедентні феномени як одиниці ментального поля, когнітивної бази носія національної мови; широке тлумачення характеризує прецедентні феномени як одиниці когнітивного рівня, що мають вербальне вираження.

Досить слухним вважаємо дефініцію О. Селіванової, яка визначає прецедентний феномен як «компонент знань, позначення та зміст якого добре відомі представникам певної етнокультурної спільноти, актуальний й використаний у когнітивному й комунікативному плані» [8, с. 492–493]. У цьому трактуванні дослідниця поєднує когнітивний і комунікативний аспект прецедентних феноменів, проте акцентує їх належність певній етнокультурній групі. На обов'язковість етнокультурного компоненту в прецедентних феноменах вказує й Б. Гудков, трактуючи їх як «особливу групу вербальних і вербалізованих феноменів, які належать до національного рівня прецедентності» [2]. Проте надалі О. Селіванова зазначає, що прецедентні феномени «можуть мати універсальний і національно-специфічний статус (прикладом першого є світові війни, політичні події, катаклізми; відомі цілому світові люди й герої творів, кінофільмів; твори скарбниці світової літератури тощо)» [8, с. 492–493]. На нашу думку, у цьому зауваженні міститься ідея про те, що окремі прецедентні феномени можуть виходити поза межі певної соціокультурної / етнокультурної групи та ставати загальнолюдськими / загальнокультурними надбаннями. Підтвердження того, що належність певній лінгвокультурній групі не є визначальною для прецедентних феноменів, знаходимо у Г. Слишкіна, який виокремлює мікрогрупові, макрогрупові, національні, цивілізаційні та загальнолюдські прецедентні феномени [9, с. 28].

З огляду на все зазначене вище та надаючи перевагу широкому підходу до розуміння прецедентності, визначаємо прецедентні феномени як інтертекстуальні елементи, що мають надособистісний / масовий характер, неодноразово відтворюються в мовленні, викликають різноманітні асоціації між текстом-донором (прототекстом) і текстом-реципієнтом, надаючи останньому нових / додаткових смислів.

Зауважимо, що немає одностайності також у типології прецедентних феноменів. З одного боку, це зумовлено відсутністю єдиного погляду на саме поняття «прецедентність» і його природу, з іншого боку – різними критеріями, що дослідники беруть за основу класифікації. Зокрема, серед найбільш поширених критеріїв типологізації прецедентних феноменів є такі: обсяг репродукованого «чужого тексту» (О. Селіванова, С. Застровська, О. Найдюк, Н. Фатеєва, Н. Баширова); формальна тотожність інтертекстуального включення прототексту (І. Гальперін, В. Москвін, Г. Слишкін, Г. Денисова, К. Рибачук, Н. Баширова); експліцитність вживання текстового фрагменту (Н. Фатеєва, К. Сидоренко, К. Рибачук, Н. Баширова); свідомість вживання інтертекстуального включення адресантом і його сприйняття адресантом (Дж. Паскуалі, Г. Слишкін); частота вживання (В. Москвін, К. Сидоренко, Г. Денисова); ступінь відомості (Н. Кондратенко). Проте, на наш погляд, деякі з цих критеріїв потребують певного уточнення. Так, наприклад, критерій свідомості вживання адресантом ми вважаємо досить складним для наукового обґрунтування, а тому пропонуємо розглядати його з позиції адресата.

Вважаємо, що найбільш вичерпним і науково обґрунтованим дослідження прецедентних феноменів буде лише за умови міждисциплінарного підходу (психолінгвістичного, соціолінгвістичного, лінгвокультурного, когнітивного). Крім того, на наш погляд, доцільним є зміщення акцентів у ланцюгу «АДРЕСАНТ – ТЕКСТ – АДРЕСАТ» на останній компонент. Тобто аналізувати прецедентні феномени передусім потрібно з огляду на особливості їх сприйняття представниками різних соціокультурних груп.

Постановка завдання. Мета дослідження – виявити типи прецедентних феноменів у сучасному публіцистичному українському тексті з огляду на особливості їх сприйняття представниками різних соціокультурних груп. Відповідно до мети передбачено розв'язання таких завдань: 1) виокремити прецедентні феномени, що активно функціонують у сучасному українському публіцистичному тексті; 2) проаналізувати особливості прецедентних феноменів з урахуванням особливостей їх сприйняття представниками різних соціокультурних груп і розробити на цій основі типологію прецедентних феноменів сучасного українського публіцистичного тексту.

Матеріалом дослідження послуговували публіцистичні тексти, дібрані із українських газетних видань 2009–2019 років («Дзеркало тижня»

(ДТ), «День» (Д), «Високий замок» (ВЗ), «Україна молода» (УМ), «Поступ» (П). Вибір матеріалу зумовлений низкою причин. По-перше, публіцистичний текст має на меті не тільки інформувати читача про певні події, а й формувати в нього оцінку цих подій, викликати певні емоційні реакції, тобто маніпулювати його свідомістю. Для реалізації цієї функції публіцистичний текст використовує мовні одиниці та конструкції, що містять експресивність, емотивність і оцінність. До таких одиниць належать й прецедентні феномени, що містять культурні, історичні, етнічні та наукові знання про світ. По-друге, для публіцистичного тексту, порівняно з текстами інших стилів, категорія адресата є найбільш значущою, адже від того, як сприйматиме адресат текст, буде залежати рівень успішності прагматичної функції адресанта. По-третє, бурхливі зміни в політичному, економічному, культурному житті країни знайшли відображення в лінгвістичних особливостях публіцистичного тексту, а це, зважаючи на те, що цей тип тексту посідає особливе місце в житті суспільства, робить його привабливим об'єктом для вивчення.

Під час дослідження були використані такі методи: *описовий* – для типології прецедентних феноменів, для дослідження типів їх трансформацій; *метод трансформаційного аналізу* – для визначення вихідної структури трансформованих прецедентних феноменів; *метод критичного дискурс-аналізу* – для виявлення механізмів здійснення впливу на формування думки реципієнтів, встановлення зв'язків тексту-реципієнта з прототекстом; *анкетування* – для встановлення особливостей сприйняття прецедентних феноменів різних типів представниками різних соціокультурних груп; *статистичні методи* (метод статистичного спостереження, метод зведення і групування статистичних даних) було використано для побудови репрезентативної вибірки дослідження.

До експерименту (вересень – жовтень 2019 р.) було залучено 90 студентів (українців та іноземців) різних курсів та факультетів (філологічний, іноземних мов, музичної та хореографічної освіти, фізико-математичний) ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» віком 17–24 роки. (Опитування. 1. Прочитайте уривок публіцистичного тексту, знайдіть у ньому прецедентний феномен (елемент з інших текстів). 2. Встановіть джерело цього прецедентного феномену. 3. Встановіть оригінал передтексту. 4. Яких додаткових смислів надає тексту цей прецедентний феномен? (для

аналізу запропоновано понад 60 уривків з публіцистичних українських текстів, що містять прецедентні феномени).

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що, на нашу думку, типи прецедентних феноменів для текстів різної жанрово-стильової належності будуть різними. Для типології ж прецедентних феноменів публіцистичного тексту релевантними вважаємо такі критерії: обсяг, ідентичність форми, експліцитність / маркованість, відомість. З огляду на ці критерії у сучасному українському публіцистичному тексті виокремлюємо такі типи прецедентних феноменів:

1. Залежно від обсягу прототексту, що репродукується в тексті-реципієнті: **прецедентні імена та назви:** *Єретик Сковорода* (ДТ №46.2012); *Всякому городу – нрав і права...* (ВЗ. 12.02.2009); **цитати** (сюди відносимо також ампліфікації, під якими В. Москвін розуміє дослівне використання фрагментів тексту без вказівки на джерело [5, с. 90–92]): *Ні у вишах, ні в «Знанні», ні в «Просвіті» лекції з ідеологічних засад державотворення в Україні не читалися і не читаються. Шкода, бо, як казав Шевченко, «якби ми вчилися так, як треба», то не тільки «була б мудрість своя», а давно мали б національну державу.* (УМ. №148.2014); **текстові алюзії**, що становлять «запозичення елементів передтексту, за якими відбувається їх впізнавання в тексті-реципієнті, де і здійснюється предикація» [11, с. 128]: *Такі революції Маркс називав локомотивами історії. Важко сказати, куди відвезли людей ці локомотиви* (Д. №86.2010); *Верховна зРада* (П. 29.04.2010) **центонний текст:** *Перший віце-прем'єр Олександр Турчинов заявив, що кадрове питання зависло у парламенті, а «ишишки» за це дістаються уряду. Час, мовляв, розставити крапки над «і» на найближчому пленарному тижні. Не відкладаймо на завтра те, що можна зробити сьогодні, наполягають «бютівці»* (ВЗ. №160.2009); *У час, коли більшість населення України була неписьменною і не могла читати твори Тараса Шевченка, Марка Вовчка, Івана Франка та інших українських письменників, театр Кропивницького багато років був одним із головних джерел культурного відродження уярмленої нації, займаючись просвітницькою місією, – ніс правду в народ* (Д. №85.2010).

2. З огляду на ідентичність форми: прецедентні феномени, що **формально тотожні** передтексту: *«Я візьму той рушник, розстелю, наче долю...»* (УМ. №106.2007), *Народе мій, до тебе я ще верну* (ЛГ. 01.01.2009); *Працюють як воли,*

отримують – як кіт наплакав (ВЗ.01.12.2010); прецедентні феномени, що зазнали **семантико-синтаксичної трансформації**: *Через терени – до медалей* (ДТ. №13.2009), *Хіба ревуть воли, як зали повні? Арія кризи біля театральних під'їздів* (ДТ. №48.2009).

3. З огляду на експліцитність: **марковані / атрибутивні**: *«Ви скучили за самими собою»*, – сказала нещодавно на презентації своєї книжки Ліна Костенко (Д. №58.2010); **немарковані / без атрибуції**: *Повернення «блудного сина» піде на користь збірній України* (ВЗ. №156.2009).

4. З огляду на відомість: **загальновідомі / загальнокультурні** (відомі широкому загалу людей незалежно від їх соціокультурної та національної належності; **національно марковані** (відомі переважно представникам певної культури, нації): *«Там йому щиро відповіли, що працюють із картинами тільки покійних митців. Тож постає логічне запитання: «Невже, щоб тебе оцінили, треба «врізати дуба?»»* (Арт-інвестиції: *аби оцінили, треба «врізати дуба?»* (ДТ. №36.2011); *Аристократичне хобі: Ой чий то кінь стоїть?* (ВЗ. 13.01.2010); **спеціалізовані** (відомі здебільшого представникам незначної групи, що об'єднані певною професією, віком, інтересами тощо): *«До мене, Мухтаре! (головна роль в українському кіно)»* (ДТ. №36.2011); *Першоліддя: Ловися, рибка, велика і маленька* (ВЗ. 09.12.2010);

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що питому вагу прецедентних феноменів, що функціонують у сучасному українському публіцистичному тексті, реципієнти можуть без перешкод встановити. До них належать: 1) загальновідомі марковані атрибутивні цитати з точним відтворенням зразка та трансформовані (100% респондентів без перешкод визначили їх у тексті та вказали першоджерело); 2) загальновідомі цитати без атрибуції з точним відтворенням зразка та трансформовані, загальновідомі марковані алюзії, прецедентні імена, перекази та варіації на теми загальновідомих текстів (87% респондентів; основною перешкодою для інших респондентів стало встановлення асоціативних зв'язків і дешифрування додаткових смислів); 3) атрибутивні національно марковані та спеціалізовані прецедентні феномени (60% респондентів; основна перешкода для інших, як і в попередньому випадку, – встановлення асоціативних зв'язків, розуміння підтексту, при цьому визначено, що успішність ідентифікації та дешифрування прецедентного феномена залежить від того, чи входить він до сфери інтересів реципієнта або від того, наскільки він близький тій

культурі, яку представляє реципієнт – зокрема іноземцям, порівняно з українцями, було досить важко ідентифікувати та дешифрувати національно марковані прецедентні феномени, у то самий час як представникам Східної Азії було важче, ніж представникам Центральної Азії та Європи (у цьому разі, на нашу думку, важливу роль відіграє рівень дотичності / взаємодії культур), при цьому відзначимо, що представники Центральної Азії більш старшого віку, які свого часу певним чином були ознайомлені зі слов'янською культурою на батьківщині, впоралися із завданням краще, ніж їх молодші співвітчизники (цей факт підтверджує нашу думку про те, що чим ближче взаємодіють культури, тим легше представникам різних культур сприймати прецедентні феномени, а отже, вступати у міжкультурний діалог); 4) національно марковані та спеціалізовані прецедентні феномени без атрибуції (34% – у цьому разі більшість реципієнтів не змогли навіть ідентифікувати прецедентні феномени, причини цього ті самі, що й в попередньому випадку – розбіжність культур або сфер діяльності / інтересів) національно марковані.

Результати дослідження дозволяють нам виокремити ще один критерій типології прецедентних феноменів – *перцептивність*, під яким розуміємо можливість прецедентного феномена бути ідентифікованим і адекватно дешифрованим реципієнтом. Вважаємо, що цей критерій є одним із основних у контексті аналізу публіцистичного тексту, адже його основна мета – маніпулятивна; всі його елементи підпорядковані цій меті, а отже, від того, як сприймає адресат прецедентний феномен, від того, наскільки правильно він зможе встановити асоціативні зв'язки тексту-реципієнту з передтекстом та зрозуміти додаткові смисли / підтекст, залежить успішність інтенції адресанта.

Проілюструємо на одному з прикладів, як реципієнти сприймають прецедентні феномени. Для аналізу був запропонований уривок: *«Ми віримо, бо з коханими справді не розлучаються – на них чекають, їх беруть, їм багато чого пробачують»* (ДТ. №50.2019). 87% реципієнтів ідентифікували як прецедентний феномен слова «з коханими не розлучайтеся». Не змогли ідентифікувати його лише незначна частина іноземців, що свідчить про те, що цей феномен перебуває поза сферою їх знань. Проте цікавим, на наш погляд, виявився процес встановлення джерела для зазначеного прецедентного феномену. Так, з-поміж тих реципієнтів, які ідентифікували прецедентний феномен, 55% назвали його передтекстом художній фільм «Іронія долі», 27% – пісню М. Фаде-

ева та Наргіз «З коханими не розставайтесь», 16% – художній фільм П. Арсенова «З коханими не розставайтесь» і лише 2% – баладу О. Кочеткова. Відповідно до цього у них були різні асоціативні зв'язки між текстами, а отже, й дешифрування прихованого підтексту. У цьому разі можемо говорити про те, що в процесі встановлення та розпізнання прецедентних феноменів неабияку роль відіграють фонові знання реципієнтів, їхній прецедентний тезаурус. Останній кваліфікуємо як сукупність інтертекстуальних одиниць, які мають значний інформативний зміст і сугестивний вплив на реципієнта, та які він «вважає «чужими» під час сприйняття та надає їм статус цитатних під час породження власних висловлювань / текстів» [4, с. 30]. Прецедентний тезаурус може бути активним і пасивним. Від того, які саме інтертекстуальні одиниці наразі входять до активного тезаурусу реципієнта, й буде залежати ідентифікація та дешифрування прецедентного феномена.

Під час дослідження було також встановлено, що різні типи прецедентних феноменів вимагають для своєї ідентифікації та дешифрування різного ступеня когнітивної діяльності реципієнта. Участь когнітивних процесів у розпізнанні й інтерпретації прецедентних феноменів стала критерієм їх типології, яку запропонувала О. Фокіна. Так, дослідниця пропонує поділяти прецедентні феномени на 2 типи: вербальні (прецедентні феномени, що розпізнаються незалежно від знайомства реципієнта з передтекстом); когнітивно вербальні (прецедентні феномени, дешифрування яких можливе лише за умови обізнаності реципієнта з передтекстом) [12]. Вважаємо таку ідею досить слушною, проте зробимо деякі зауваження. Ми погоджуємося з тим, що деякі прецедентні феномени для своєї ідентифікації не потребують досить активної когнітивної діяльності та можуть бути визначені лише завдяки вербальним маркерам, проте для правильного встановлення асоціативних зв'язків між текстом-реципієнтом і прототекстом, а отже, для адекватного дешифрування прецедентних феноменів участь когнітивної діяльності є беззаперечною, але рівень її є неоднаковим для різних типів. Таким чином, можемо виокремити ще один критерій для типології прецедентних феноменів: ступінь активізації когнітивної діяльності. Відповідно до цього критерію прецедентні феномени поділяємо на три типи: 1) прецедентні феномени з мінімальною активізацією когнітивної діяльності (за результатами проведеного дослідження до цього типу відносимо загальновідомі атрибутивні цитати з точним відтворенням зразка та трансформовані; загальновідомі цитати без атрибуції з точним відтворенням зразка

та трансформовані, загальновідомі алюзії, прецедентні імена, перекази та варіації на теми загальновідомих маркованих текстів); 2) прецедентні феномени з помірною активізацією когнітивної діяльності (до цього типу належать атрибутивні національно марковані та атрибутивні спеціалізовані прецедентні феномени); 3) прецедентні феномени з максимальною активізацією когнітивної діяльності (за результатами дослідження сюди відносимо національно марковані та спеціалізовані прецедентні феномени без атрибуції).

Висновки. Прецедентні феномени – це інтертекстуальні елементи, що мають надособистісний / масовий характер, неодноразово відтворюються в мовленні, викликають різноманітні асоціації між текстом-донором (прототекстом) і текстом-реципієнтом, надаючи останньому нових / додаткових смислів. У сучасному українському публіцистичному тексті прецедентні феномени функціонують досить продуктивно, що зумовлено їхнім значним інформативним і сугестивним потенціалом. При цьому аналіз прецедентних феноменів, що вживаються у публіцистичному тексті, доцільніше здійснювати саме з позицій адресата, адже від його сприйняття та інтерпретації прецедентного феномена залежатиме успішність комунікативної мети адресанта. Під час ідентифікації та дешифрування прецедентних феноменів вагому роль відіграють соціокультурна належність реципієнта (його соціокультурна та лінгвістична компетентність), його фонові знання, прецедентний тезаурус (сукупність інтертекстуальних одиниць, які мають значний інформативний зміст і сугестивний вплив на реципієнта та які здаються йому чужими під час сприйняття та породження текстів), а також те, які інтертекстуальні одиниці наразі входять до активного тезаурусу реципієнта. Для типології прецедентних феноменів сучасного українського публіцистичного тексту найбільш релевантними є такі критерії: обсяг, ідентичність форми, експліцитність / маркованість, відомість, перцептивність, рівень активізації когнітивної діяльності. З огляду на ці критерії типологію прецедентних феноменів сучасного українського публіцистичного тексту представляємо так: 1) залежно від обсягу передтексту, що репродукується в тексті-реципієнті: прецедентні імена та назви, цитати (зокрема й апікації), текстові алюзії, центонний текст, переказ і варіації на тему претексту; 2) з огляду на ідентичність форми: прецедентні феномени, що формально тотожні прототексту; прецедентні феномени, що зазнали семантико-синтаксичної трансформації; 3) з огляду на експліцитність: марковані / атрибутивні; немарковані / без атрибуції; 4) з огляду на відомість: загальновідомі; національно марковані;

спеціалізовані; 5) з огляду на перцептивність: прецедентні феномени, які реципієнт може без перешкод ідентифікувати та адекватно дешифрувати; прецедентні феномени, які реципієнт не може ідентифікувати або дешифрувати взагалі чи робить це неправильно; 6) з огляду на рівень активізації когнітивної діяльності: прецедентні феномени з мінімальною активізацією когнітивної діяльності; прецедентні

феномени з помірною активізацією когнітивної діяльності; прецедентні феномени з максимальною активізацією когнітивної діяльності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в вивченні прецедентних феноменів сучасного українського публіцистичного тексту з урахуванням його жанрової специфіки в аспекті соціокультурних і психолінгвістичних особливостей сприйняття.

Список літератури:

1. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. Москва : Гнозис, 2003. 286 с.
2. Гудков Д. Б. Прецедентные феномены в текстах политического дискурса. URL: <http://evartist.narod.ru/text12/09.htm>.
3. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? Москва : ИТДК «Гнозис», 2003. 375 с.
4. Кузьмина Н. А. Интертекстуальный тезаурус языковой личности и методы его изучения. *Интерпретатор и текст: Проблемы ограничений в интерпретационной деятельности. Пятое Филологическое чтения*. Новосибирск, 2004. Часть 1. С. 28–34.
5. Москвин В. П. Интертекстуальность: понятийный аппарат, фигуры, жанры, стили. Москва : ЛИБРОКОМ, 2013. 168 с.
6. Прохоров Ю. Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев. Москва : Едиториал УРСС, 2003. 224 с.
7. Прохоров Ю. Е. Действительность. Текст. Дискурс. Москва : Флинта; Москва : Наука, 2004. 224 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. Полтава : Довкілля–К, 2006. 716 с.
9. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты прецедентных текстов. Москва : Academia, 2000. 141 с.
10. Супрун Е. А. Текстовые реминисценции как языковое явление. *Вопросы языкознания*. 1995. № 6. С. 17–29.
11. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов. Москва : Агар, 2000. 280 с.
12. Фокина О. В. Интертекстуальность СМИ как когнитивно вербальный феномен. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*, 2011, № 6 (2). С. 699–703.

Lazarenko S. V., Nazarenko O. M. THE TYPOLOGY OF PRECEDENT PHENOMENA OF MODERN UKRAINIAN PUBLICISTIC TEXT: THE SOCIAL AND CULTURAL DIMENSION

The article analyzes different views on the concept of "precedent". There are two approaches to defining the notion of "precedent": a broad approach that involves the cognitive and linguistic aspects, and a narrow approach that is based only on the linguistic aspect. The author's own understanding of precedent is described, taking into account the definition of the concept of "precedent phenomenon". Precedent phenomena are defined as intertextual elements that are superpersonal / mass in nature, repeatedly repeated in speech, causing different associations between the donor text (prototext) and the recipient text, adding new meanings to the recipient text. It is noted that in modern Ukrainian publicistic text, precedent phenomena play an important role, since they are one of the means of realizing the manipulative function of texts of this style. In addition, it was established that the level of effectiveness of the communicative intention of the addressee depends on the characteristics of the perception of case phenomena by readers. In this regard, the emphasis is made that the most complete and correct study of precedent phenomena is possible only under the conditions of multidisciplinary approach and shift of accents in the chain "addresser – text – addressee" to the last component. Taking into account the peculiarities of perception of precedent phenomena, which actively function in contemporary Ukrainian publicistic text, representatives of different sociocultural groups, the most relevant criteria for typology of precedent phenomena typology were established. Such criteria are volume, identity of form, explicitness / marking, awareness, perceptuality, level of activation of cognitive activity. In accordance with these criteria, the following types of precedent phenomena were identified: 1) volume: case names and quotes (applications), text allusions, centonic text, retelling and variations on the theme of pretext; 2) identity of form: precedent phenomena, formally the same prototext; case phenomena with semantic-syntactic transformation; 3) explicitness: attributive precedent phenomena and precedent phenomena without attribution; 4) fame: well-known; nationally labeled; specialized; 5) perceptivity: precedent phenomena that the reader identifies and interprets without problems; precedent phenomena that the reader cannot identify or interpret; 6) the level of activity of cognitive activity: precedent phenomena with the minimum activity of cognitive activity; precedent phenomena with an average level of activation of cognitive activity; precedent phenomena with the maximum activity of cognitive activity.

Key words: publicistic texts, precedent, precedent phenomenon, precedent thesaurus, social and cultural aspect.